

## (НЕ)ПОЗНАТИЯТ ЕЗИК: ЕСЕННИТЕ ПРАЗНИЦИ ПРИ БЪЛГАРИТЕ ОТ ЮЖНА УКРАЙНА

Светлана Георгиева

Одески национален университет „И. И. Мечников“

sgeorgijevamitel@gmail.com

**Резюме:** Статията е продължение на дългогодишните изследвания на автора, в които се прави опит да се събере и класифицира етнокултурната лексика към *Етнолингвистичния речник на народната духовна култура на българите в Украйна*. Терминологията на народния календар на българите от диаспората е израз на национална специфика на културата и в този смисъл нейното изучаване е перспективно в рамките на формиращите се тенденции за европейско мислене от началото на XXI в. В статията се проучва събраният лексикален материал като корпус на народните термини, свързани с есенната обредност на българите от Южна Украйна.

**Ключови думи:** есенни обичаи и обреди, етнолингвистика, културен диалект на българина, българска диаспора в Украйна

Традиционната календарно-празнична система на българите от Южна Украйна съставлява съществен и интересен дял от етнокултурното наследство и представлява огромна ценност, защото пази културната памет на българите преселници и заслужава специално внимание и проучване. Изучаването на езиковите сведения за народната култура е една от актуалните задачи на съвременното езикознание, най-напред на диалектологията и етнолингвистиката. Народната терминология е израз на националната специфика на културите и в този смисъл нейното изучаване е перспективно в рамките на формиращите се тенденции за европейско мислене от началото на XXI в.

Етнолингвистиката не е нов дял от езикознанието, но днес езиковедите проявяват особен интерес към нея. Най-ярка изява на етнолингвистиката са етнолингвистичните речници. В българското езикознание се появи *Речник на народната духовна култура на българите*, съставен от най-добрите български специалисти етнолингвисти, в който за първи път се реконструира цялостно езиковата картина на света на традиционния българин (РНДКБ / RNDKB 2018). За появата на този уникален труд изигра голяма роля и разработката, посветена на термините на народния календар, в която беше събран и класифициран голям масив от диалектни названия (Легурска, Китанова / Legurska, Kitanova 2008). Днес украинските българисти активно работят върху създаването на *Етнолингвистичен речник на народната духовна култура на българите в Украйна*. Необходимо е ускорено събиране на езиковите материали от диаспорите, тъй като по различни причини те са подложени на забравя и дори на пълно изчезване.

*Целта* е да се събере и класифицира колкото може по-пълно етнолингвистичната лексика от системата на есенните календарни празници – име на празника, обреди, обредни действия, изпълнители на обредни действия, обредни реалии, които се използват от българската диаспора в Южна Украйна. Необходимо е ускорено събиране на етнографски и лингвистични материали от диаспорите.

*Обект* на етнолингвистичния прочит е *есеният цикъл* на народния календар на българите от Южна Украйна. *Предмет* на това изследване е лексиката на обичайно-обредния есенен комплекс. **Изборът на обекта в това изследване не е случаен. Това е продължение на поредица изследвания на автора** (Георгиева / Georgieva 2017: 56 – 69; Георгиева / Georgieva 2018: 81 – 97; Георгиева / Georgieva 2019: 74 – 82; Георгиева / Georgieva 2020: 102 – 109).

Календарните празници като фактор, съдействащ за запазването на етнокултурната идентичност на българите от Украйна, са богат извор за разкриване на българската народна култура, за промените, които тя търпи в обкръжението на други култури (Георгиева / Georgieva 2017: 56). Проучванията на обредите разкриват не само общото в културата на българите от диаспорите с тези от метрополията, но и кои елементи от традицията са най-устойчиви.

Обичаите и обредите, изпълнявани през ХХ в. в българските села в Южна Украйна, все още не са добре проучени. Теренните материали, събрани от съвременните изследователи (Барболова, Колесник / Barbolova, Kolesnik 1998; Барболова / Barbolova 1999; Колесник / Kolesnik 2001; Колесник / Kolesnik 2008; Колесник, Георгиева / Kolesnyk, Georgiieva 2016; Топалова / Topalova 2009; Георгиева / Georgiieva 2015; Георгиева / Georgiieva 2017), разкриват обикновено под формата на спомени старинни варианти, въведени частично в научния оборот, и представляват интерес за по-цялостни и комплексни проучвания, които ще дадат нови данни за българския език и култура и за тяхното разнообразие.

Сред преселническите български говори в Южна Украйна са представени основно говорите от североизточния (мизийския), южнобалканския, подбалканския и източнотракийския тип. Установено е, че преселническите български говори се делят на: чушмелийски, чийшийски, балкански, олшански, тракийски, западнобългарски и източнородопски (Колесник, Георгиева / Kolesnyk, Georgiieva 2016: 5 – 42).

Есенният празничен цикъл у българите в Украйна е относително беден откъм ярки и изразителни празници. Най-значителните събития се отнасят към края на есенния период (обредността на *Димитровден*).

В тази работа народният календар се изследва през призмата на лексиката и терминологията, представени като кратки етнолингвистични статии. В скоби са посочени имената на селата, в които се употребява наименованието на съответния празник. Съкращенията на имената на селата са разгърнати в края на статията.

Есенният цикъл празници у българите в Украйна започва от септември: Секновение (11. IX), Свети Симеон Летен (14. IX), Малка Богородица (21. IX), Кръстовден (27. IX).

**С'екнов'ение** (З), *С'екнав'ен'е* (Дн), *Иванува глава* (Кул, Р, С), *Свити Иван Утсеч'ан* (Чш), *Усекновение главата на св. Йоан Кръстител* (11. IX) – християнски празник, свързан с отсичането на главата на св. Йоан Кръстител.

\* Според народните представи един от най-лошите дни през годината. Не се работи нищо за предпазване от порязване и рани. Съществува забрана *да са р'ажу чилоту на карпузата* (Кул). Не трябва да се ядат плодове и зеленчуци с червен цвят. Яде се *б'ала дин'а*. Не се пие червено вино. Не се колят животни. Денят и нощта стават равни по времетраене.

**Св'ет'и Симон** (З, Чш), *Свити Симон Л'ет'ен* (Чш, НТ, В), *Симон* (Б), *Симонд'ен* (З, Чш), *Симеонууден* (Кр) (14. IX) – християнски празник в памет на св. Симеон Стълпник.

\* Вече е загубена връзката с първата оран и първата сеитба. Празнува се само като имен ден: [//У нас в селу то празник са назъвава Симон// На то ден рану дзаране руднинити и другарити/ ошити гату ни са сабудил Симон/ дувадат да му уми'ат учити// Сетни Симон гуштава гостити// То празник гул'ам ни са рабути//] (Б). Разпространена е представата за този ден като лош. С него е свързана обредната забрана за работа с остри и режещи предмети: [//В този ден ништу не са р'ажу// Затуй от предния ден' готв'ат и р'ажат сичкуту/ кутр'ату й ниобходимо/ дажи л'абу// На този ден крият са сички ножуви/ игли и ножници// В'арва са/ чи ку на Симеонууден ше имам мраз/ сичкит'а ше бъдат здрави/ а ку ние/ то пролетт'е ше доди рану//] (Кр).

Обредно действие: 'умиване на очи' – *уми'ат учити*; 'гощавка' – *гуштава гостити*.

Обредно лице: именикът *Симон*.

Обреден предмет: 'обредно ястие' – *пекану агни, л'ап, сарми, пъл'ан (фарширован) пипер, вину, коливу (варену житу), пита с ябъл'ки, баница, картофи, чушки, фарширован пипер, салати*.

**Малка Богород'ица** (З, Кр), *Малка Бугуродица* (Кул, Чш, НТ, В), *Мъничката Бугуродица* (Кр) (21. IX) – християнски празник, с който в църковния календар се отбелязва Рождество Богородично като част от системата богородични празници и пости. Следва да се отбележи, че, както и в случая с Преображение, с този ден се свързва народното предание за Божията майка.

\* Както и по време на всички богородични празници, така и в този ден е забранено да се работи, макар че днес вече само малка част от жителите спазват тази забрана. Съществува практика да се пекат обредни хлябове: [//Са п'ич'е кравай и куклички и са нос'и в ч'еркоота// Там бат'ушката служ'и м'улеб'ан „За Богородица“ и са св'ит'ават кравайити и кукличкити// Пудар тва хораата с'и раздават ид'ен на друк//] (З).

Обредно действие: ‘раздаване за спомен’ – *хораата с’и раздават*; ‘печене на обредни хлябове’ – *са п’ич’е кравай и куклички*.

Обреден предмет: ‘обреден хляб’ – *кравай, кукличка*.

През есента започва седенкарското време. Седянката в миналото е най-разпространената и най-обичаната форма за събиране на младите, място на буен младежки живот. Там стават срещите, харесванията, момите правят любовна магия на ергените, за да дойдат на седянката и да ги харесат. Обредното заклаждане на първата есенна седянка се извършва на Голяма Богородица (28. VIII). За съжаление, вече не се помнят наричанията, които съпровождат ритуалните действия, поставящи началото на седенките. [//*Йес’анскити сед’анки са начеват пудар „Свита Богородица“// Гату жинити и мумити си кунчават къшната рабута/ ша нахранат/ ша упирът/ ша упичът/ ша турнат дицата да спът/ тугава си зимат н’акакви р’атки рабути и утиват на сид’анка// Имаши сид’анки (нашити праиха ф ср’аннити ул’ци) сад’ал за момити// На т’ее сид’енки/ т’е уч’аха българци народни п’асни/ си разказваха сикр’етити/ са ср’ашкаха с ирг’ен’ти// Мумата/ куйату збира сид’анка (мужа да вика сид’енка н’е хам’ен дома/ ами и н’акуй кумишияка/ д’ету са съгласи да дад’е н’ехната къшита на ина в’ечар) са готви ф тоо д’ен/ прибира ф къшити/ мите дора/ гутови лампити и гуштафка// Ина пу йна са збират момити/ с’акуй сас своя рабута/ кой жа прид’е/ кой жа плит’е/ кой жа чепка вълна// Т’е фл’ават ф къшитата// Добър в’еч’ер/ думат на хаз’айката и начеват да рабутат// Гату са збирът куджа моми/ то начинават да п’айат българци народни п’асни// Приз малку вр’еми са питат/ што т’ий дългу н’ама йерг’ен’а// Тугава дв’е-три моми утиват ду кумин’а и казват// Мин’е/ кумин’е/ худи къд’а худи/ мойту либ’е дув’еди// Друга мума зима митлата и мит’е п’т’а ду вартата/ коту по-скору да дойат йерг’енити// Приз малку вр’еми са чува гайда// Мумити са радват// Идат! Идат! Начеват да са угл’еждат ф углидал’ца/ са питат/ хубуу ли са забрад’ени/ начарвисани и т’ий нататка// Ау/ моми/ кучиту в’нка лай/ йерг’енити уже са в дора// Йерг’енити фл’ават и с’адат в ино кише/ на дълги стол’чита и ут там разгл’ават мумити/ кви са хубайчки/ кво рабутат// Ут тука т’е си избират мома за хуртуван’е// Гату си избир’е мома йерг’ен’а утива и заст’ва пр’ед н’ейа// Мумата/ куйату сиди ут д’асната старна ду избрану мумичи/ става и утива на другу м’асту// На н’ейниту м’асту с’ада избраната мума/ а на м’асту на избраната мума с’ада йерг’ен’а// Той сиди ут л’авата старна на момата/ т’ий чи т’а да мой с д’асната рака да рабути// Йерг’ен’а накрива свойту д’асну кул’ану с фартушката на момата/ а п’къ д’асната рака га турга на л’аву ту раму на момичету// Тва означава/ чи т’е наченаха да хуртуват// Гату сид’анката си утива към края/ п’ервити си утиват йерг’енити/ пак пудар т’ах си утиват пу групички мумити/ кату са прустът с хаз’айката/ Имайти си л’ека ноит!//] (3). [//Йеснити сид’енки съ нач’авът пудър св’ата Бугройцъ/ нъ друг’аа д’ен/ двацат д’еватоо август в’еч’артъ// Аку съ пада ф посни дни/ ср’адъ или п’етък/ съ плит’е/ съ нашивъ/ ч’епкъ съ вълнъ// Аку и други дни, съ прид’е// Тва й йеснити сид’енки/ в’нкъ нъ ино назнач’ану киш’е/ нъ п’т’а// Гату стани по-студ’ену/ ф’лавами ф къшит’атъ/ пу оч’ери у дружкити// Дувадът и стари/ и млади// Нъ мумити дувадът ирг’енити/ любовницити// С’акуй ирг’ен утивъ при н’егувати любовницъ/ фани гъ за фартътъ/ т’аа стани/ той с’едни на н’ейниту м’асту// Т’аа пуста малку правъ и на н’ей дружкити и правът м’асту на лавичкатъ/ и т’аа с’едни и си приказът тиу// Пуработът/ пуприказът ду дванайси ч’асъ/ гату къту по-рану/ по-късну// Ирг’енити изл’авът и си утивът// Мумити си зимат рабутътъ и със т’ейнити булини или какини си утивът у т’ах//] (Чш). [//Молодьожу са сбирали л’атоту на сид’анки/ пак зимъта на придачки у когутаси дуору// На сид’анки двод’али и мумичанца/ и млади булки/ и по-взросли жин’а// Жин’ат’а такали, пр’ад’али/ ши’али/ плет’али/ чистили мамул’а/ младите пу’али/ синките ги слушали// Младу неужениту мумиченци само на с’ад’анки ни одилу// Дунос’а ли н’ашиту ут йад’аниту/ абалки/ круша/ грозди// Момчуута играли на гирмонийа/ съшиту пуйали// На момчату ку са аресалу н’акуй мумиче/ другарю му тод’ал и земал и китката// На пост тожи са сбирали// На празниките са сбирали на уро/ танцували, пуйали//] (Кр).*

**Кръстовд’ен** (Куб), **Кръстуфд’ен** (Кул), **Крестовд’ен** (Чш), **Крестовден** (Р, Дн) (27. IX) – християнски празник, посветен на Кръста. Названието на празника се свързва с християнското предание за намирането на кръста, на който е разпънат Исус Христос (Водинчар/ Vodinchar 2019: 196).

\*По категоричността на забраната да се работи и опасността от нейното нарушение той се отнася към *опасните дни* – *шкудлиф ден* (Кул.), *аталия* (Чш.), *шкудлиуу ден’* (Кр). [//*На Крестовден*

има запрет на рабу̀та, ни са идеши мисо/ чарвену грозди/ карпузи/ червени абалки//] (Р). [//В с'елу Куб'ей ималу инь п'есн'а/, Къкту на Г'ергьовд'ен агн'е са коли/ на П'етруд'ен пил'е са коли/ на Кръстовд'ен вину са пий'// Друзарит'а са черпали на тоз д'ен сад'е сас вину/ сас ракийа н'амалу ке// Са пийелу вину за здрави// Койту имали мънанки д'еца тур'али им прасто у винуту да си пробат и тий за здрави било много убу//] (Куб). [// Този д'ен нукуй н'е рабу̀ти// Хората ход'ат у ч'ерк:ота и нос'ат сас с'еб'а си пасуда и там уда/ и т'ей га устават там удата на ц'ала ноц удата да са св'ети и на втори'а д'ен га зимат дома уж'е св'ет'ена// Пак в'ечарте в ч'ерк:ота /са дави крѣста/ у ина канофка и гу устават там// Если той ши замрѣзни/ то туй хубаву/ закоту хората всичката гудина ши бѣдат здрави// Гату са врѣщат ут ч'ерк:ота/ то нос'ат абратну св'ещ /нафора/ и хаз'айката га дили м'ежду сичкити и удата тожѣ// Закоту т'а ши бѣди л'еч'ебна синката гудина//] (Р).

Празникът се отбелязва като ден, след който вече може да се прибират винените сортове на гроздето. Кръстовден се свързва и със света на мъртвите. В Ореховка (Пандаклия) се освещава босилек. Съществува практика да се поставя в гроба на починалия осветен на Кръстовден босилек – вярва се, че помага на душата по-лесно да отиде на ония свят (Водинчар / Vodinchar 2019: 197). Неговата святост и църковност подчертава народното поверие за това, че в този ден дори змиите не излизат от дупките си. Възможно е, това поверие да е свързано с преданието в Стария завет за това, как ухапани от змии хора са оставали живи след полагаването им на кръста, издигнат от Моисей, макар че празникът се отбелязва в чест на друго събитие в църковната история. След Кръстовден змиите се прибират по своите места (Чш, Дн). От Кръстовден денят започва да намалява.

Обредно действие: ‘черпене с вино’ – черпали на тоз д'ен сад'е сас вину, вину за здрави; ‘потопяване на кръст’ – са дави крѣста.

Обреден предмет: босилек, нафора.

През октомври се празнуват Покров (14. X) и П'етки (27. X).

**Покров** (Р), Покрова (Чш, В, Дн) Пукрова (Кам, Б) (14. X) – християнски празник Покров на Пресвета Богородица, посветен на Божата майка и нейната грижа за хората (РНДКБ / RNDKB 2018: 305).

\* Според народните вярвания Богородица издига в ръце пояс, за да предпази хората от болести. [// Има в черкувата служба// У нас в селу казват/ Света Пукрова да пукрива сичку, да варди хора̀та//] (Б). [//Вари се курбан от младо агне/ се ходи в черковата// Пекат кравайчета и ходят на гробишата и раздават за умрелити// Дома готват и пригушават гостити// Грешино да работиши //] (Кам). [//На това ден худиха у черкуута на служба// Дома се гутви разну ъедини/ са викаха нагости руднинити/ са раздаваши кравайчита/ мире за умрелите//] (Р). [//На този ден ход'аха на църква на празнична божествена служба/ в къштата готв'аха обед и кан'аха гости// Пекаха калачи/ ги нос'аха на гробишата и там раздаваха в памет на починали роднини//] (Д). В с. Виноградне (Сан Батър) се чества патрона на църквата, прави се курбан. С идването на Покров се усеща зимата и скоро земята ще се покрие със сняг.

Обредно действие: ‘раздаване за спомен’ – раздават за умрелити, мире за умрелите.

Обреден предмет: ‘обредно ястие’ – курбан от младо агне; ‘обреден хляб’ – кравайчета, калачи.

**П'етки** (Кр) (27. X) – Петковден – празник, посветен на света Петка (РНДКБ / RNDKB 2018: 295 – 296).

\* В с. Криничне (Чушмелий) на този ден се прави душиница: [// На този ден се ходи на гробишата, подава се за Бог да прости. Подава се за починалите, за Петки...Казва се Петкина душиница...//] (Кр) (Водинчар / Vodinchar 2019: 199).

Обредно действие: ‘раздаване за спомен’ – подава се за Бог да прости.

Обреден предмет: ‘обредно ястие’ – курбан.

През ноември се празнуват Димитрувд'ен (8. XI), Вълчи празници, Архангеловден (21. XI).

**Димитрувд'ен** (З, Дл, Кул, Чш, Тб), Димитрууден' (Кр), Димитруден, Димитрофд'ен (Е, Кир), Димитровд'ен (Г, Куб, Кир), Димитрууд'ен (Р) (8. XI). Голям християнски празник, който се чества в деня на християнския светец Димитър Солунски.



\*Това е дата за завършването на всички полски работи през годината, за отвеждане на дребния рогат добитък в преградените обори и за заплащане с овчарите за пасенето на овцете в големи стада. В народните представи обаче бележи началото на зимата. [// *Кунчаат да прайат свадб'у// Са нач'инават з'имн'ит'и с'ид'енк'и// Са п'ей лична п'ес'ан на Д'им'итрувд'ен/ – Ден дойде/ мамо/ ден Димитровден// Есен са заеснилу/ жълту са житу насипа/ ройну са вину налялу// Момци за моми пружаждат/ пружаждат да са гудяват...//*] (З). [// *Койту има Димитар у дору прай си гул'ей/ вика руднинти/ кумишийти/ другари / а пак тей кикту почти у ката идин дор имаши Димитар/ то са збираха май сичкити руднини// Пуливат им у дванайси часа нуц'а// Койту утива да пулива/ то зима сас с'еб'а си идин чайник топла уда и идин сапун/ ту пул'ей сапун'а са устава на Димитар / а пак чайнику са зима абратну домой// Жината на Димитар турга на маста за едини/ идин графин сас вину и посл'е дар'ава на т'ез койту пулива или ина риза/ или идин пишикир// А пак наприд Димитруд'ен у себута Димитрувска душинаца// Хорта ход'ат на гробиштата// Пудават за сичкити Димитруйци д'ету умр'ели//*] (Р). [// *Именника Дмитру// Духадят ду негу другарити и му пуливат с уда да си умий лицету и рацети/ да има хубаву здрави и многу пари// Той трабва в атвет да ги подарява с пишикири/ ризи и пари// Да ги черпи с нову вину ги гуштава с микичита напраини ут сирици и шиумик/ сарми тожи напраини ут нови лозуи листа//*] (Р). [// *В тое ден колат именно младу мъшко агне, ама гу колат на прагъ/ крафтъ да истиче и навън и вкъшти да има штастие и в къштата и в двора// Кади вечер са збират гостити у Димитър дома дарът му пударки// А пък той им накрива стол//*] (Тб). [// *Празнуват само тази, кутрату им имату Димитър// Обрадити не са утличават ут другита дни, дету са честват имината//*] (Кр). [// *Утрината сичкити хора ходат в черкуйта на служба// Ходат на гробишта// Ергените са избират куя булка да им бъде за жена// Който има Димитър ходат гу кънат// пуздравл'ават// Сетна садат за стол и начеват да са черпат, идът, пийат и са весел'ат//*] (Кул). [// *Имениникити готват ритуалну бл'уду курбан// В старината устройваха празничну хуро// Пудар Дмитрувден са начева осения сизон на свабдити//*] (Дл).

Обредно действие: 'влизане на първия човек вкъщи' – ул'азване; 'играене на хоро' – хуро.

Обредно лице: именикът Димитър, ул'азник.

Обреден предмет: 'обредна храна' – кравай, кукличка.

**Вълчи празници** (З), *Вълчи празници* (Куб), *Вълчи дни* (Чш) – това е празник, който се почита в чест на вълците. Календарно този период най-често е съотнесен към есенно-зимните празници около Архангеловден.

\* [// *Посветени са на волките. На т'ас дни не тр'аба да са пире, ший и мажи. Ножницити вързват, да ни р'ажис с т'ау нукуй. Ни са прай туришия ут кис'алу зели и патлажани. А пък мъжите не тр'або да од'ат ну пулету//*] (Куб).

**Архангелова задушница** – *Одушна събута* (Кул.), *Рангелуфска задушница* (Чш.), *Душинаца* (Кр.).

\* В навечерието на Архангеловден, през най-близката събота се отбелязва последната поминална събота през годината – *одушна събута*. Гробовете на близки и роднини се почистват преди зимата, с умрелите се прощават до следващата година. Като важна особеност на тази *одушна събута* следва да се отбележи обредното пожелание по време на черпенето с вино на гробището за упокой. [// *Вари са колево// А в съботата вече се збираха на вечер'а// В допълнение към колево готвили кокошка/ зелеви ролки (галушки)//*] (Р).

Обредно действие: 'раздаване за спомен' – *хораата с'и раздават*.

Обреден предмет: 'варено жито за помен' – *колево*; 'обредни ястия' – *кокошка, зелеви ролки (галушки)*.

**Аранг'ел** (Кир), *Арханг'ел* (Е), *Архангеловден*, *Архангел Михаил* (Кул), *Арангел Михаил* (Кр.), *Рангелувден* (Чш) (21.XI) – празник в чест на свети Архангел Михаил.

\* На този ден се организира курбан за светеца покровител и завършват семейните празници. Съществува представа за свети Архангел Михаил като *душовадник* (БМ 15).

Обредно действие: 'раздаване за спомен' – *хораата с'и раздават*; 'печене на обредни хлябове' – *са п'ич'е кравай и куклички*.

Обреден предмет: 'обреден хляб' – *кравай, кукличка*.

В състава на есенната календарна обредна лексика влиза таксономическата група хрононими – названия на празници, дни, периоди и празнични комплекси. Те са лексикална категория, служеща за наименоване, индивидуализация и идентификация на времевия отрязък с различна дължина. Хрононимите съединяват в себе си свойствата на ономастичната и апелативната лексика: като правило това не е условно „име“, а наименование, тясно свързано с денотата и десигната (Валенцова / Valentsova 2016: 455). Народният календар на бесарабския българин е свързан с православния църковен календар, затова в тази група се среща голям брой християнска лексика. В имената на празниците най-често се срещат антропоними на различни християнски светци: *Аранг'ел* (Кир), *Арханг'ел* (Е), *Рангелувден* (Чш); *Димитрофд'ен* (Е, Кир), *Димитрувд'ен* (З, Дл, Кул, Чш), *Дмитровд'ен* (Г, Куб, Кир), *Дмитрууд'ен* (Р); *Малка Богород'ица* (З, Кр), *Малка Бугуродица* (Т, Чш), *Мъничката Бугуродица* (Кр); *Симонден*, *Св'ет'и Симон* (З, Чш). Сред тези названия се срещат прости и сложни форми, словосъчетания, основно състоящи се от две думи. В много случаи хрононимите са резултат на трансонимизация, т.е. преход на антропонимите (имената на светците) в клас хрононими: *Аранг'ел* (Кир), *Арханг'ел* (А), *Богородица* (Кир), *Богуродица* (А), *Свети Симон* (Чш) и др.

Посочените названия функционират едновременно с народни названия от типа на *Вълчи празници*, *Мишинден* и др.

Наименования от типа *Вълчи празници* (З), *Вълчи празници* (Куб), *Вълчи дни* (Чш) са свързани с определени животни и превантивните (предпазващи) действия срещу тях.

Представеният материал сам по себе си илюстрира проблемите. Основната ни цел тук бе да повдигнем въпросите, които трябва да се решават успоредно със събирането на материала. Чрез изнесения материал искахме да покажем също, че могат да се открият доста моменти, които представляват интерес както за диалектолозите, така и за етнолингвистите. Те ясно показват, че етнографските и лингвистичните материали от диаспорите допълват не само част от празниците в историята на българската култура, но представата за нас самите; дават ни възможност да се опознаем по-добре, което от своя страна доказва необходимостта от по-бързото събиране на тези живи старини, които по различни причини са подложени на забравя и дори на пълно изчезване.

## ПРИЛОЖЕНИЕ

### Списък на селата и съкратеното им название

В курсив е дадено старото название на селото.

Бановка – **Б** – Одеска област, Болградски р-н

Виноградивка (*Чумлекъой*) – **Вч** – Одеска област, Тарутински р-н

Виноградне (*Сан Батър*) – **В** – Одеска област, Болградски р-н

Главани – **Г** – Одеска област, Арцизки р-н

Городне (*Чийшия*) – **Чш** – Одеска област, Болградски р-н

Делжилер – **Дл** – Одеска област, Татарбунарски р-н

Делен (*Давлет-Агач*) – **Дн** – Одеска област, Арцизки р-н

Евгенивка (*Арса*) – **Е** – Одеска област, Тарутински р-н

Зоря (*Камчик*) – **З** – Одеска област, Саратовски р-н

Камянка (*Ташбунар*) – **Кам** – Одеска област, Измаилски р-н

Кирнички (*Фънтъна-Дзинилор*) – **Кир** – Одеска област, Измаилски р-н

Криничне (*Чушмелий*) – **Кр** – Одеска област, Измаилски р-н

Кубей – **Куб** – Одеска област, Болградски р-н

Кулевча – **Кул** – Одеска област, Саратовски р-н

Нови Трояни – **НТ** – Одеска област, Болградски р-н

Ореховка (*Пандаклия*) – **Ор** – Одеска област, Болградски р-н

Ривне (*Купоран*) – **Р** – Одеска област, Тарутински р-н

Суворове (*Шикирли-Китай*) – **С** – Одеска област, Измаилски р-он

Табаки – **Тб** – Одеска област, Болградски р-н

## Основни информатори

Бурукова Степанида Ивановна – 80 год., българка, образование 5 кл., Чш.  
Бааджи Михаил Михайлович – 83 год., българин, образование 7 кл., Куб.  
Дерменжи Елена Николаевна – 80 год., българка, образование 5 кл., Кам.  
Ихтиар Мария Николаевна – 71 год., българка, образование 9 кл., Куб.  
Кофова Мария Филиповна – 67 год., българка, образование висше, Кул.  
Кустурова Елена Николаевна – 56 год., българка, образование средно, Вч.  
Милчева Ирина Ивановна – 35 год., българка, образование висше, Чш.  
Митител Мария Дмитриевна – 72 год., българка, образование 7 кл., З.  
Настрадин Мария Родионовна – 73 год., българка, образование средно, Г.  
Раднева Марина Михайловна – 65 години, българка, образование средно, Б.  
Стоянова Василиса Петровна – 73 год., българка, образование 7 кл., Р.  
Станева Ирина Дмитриевна – 82 год., българка, образование 5 кл., Тб.  
Чебан Мария Николаевна – 63 год., българка, образование 8 кл., Р.  
Станкова Параска Ивановна – 72 год., българка, образование 8 кл., Ор.  
Тодорова Зинаида Василевна – 55 год., българка, образование висше, Кам.  
Христоророва Наталия Петровна – 27 год., българка, образование висше, Кул.  
Чолак Мария Михайловна – 70 год., българка, образование средно, Г.

## Цитирана литература / References

- Барболова, Колесник 1998: Барболова, З., В. Колесник. *Говорът на българите в с. Кирнички, Бесарабия*. Одеса: Астропринт. (Barbolova, Kolesnik 1998: Barbolova, Z., V. Kolesnik. *Govorat na balgarite v s. Kirnichki, Besarabia*. Odesa: Astroprint.)
- Барболова 1999: Барболова, З. *Българският говор в с. Червоноармейское (Кубей), Бесарабия*. Одеса: Астропринт. (Barbolova 1999: Barbolova, Z. *Balgarskiyat govor v s. Chervonoarmeyskoe (Kubey), Besarabia*. Odesa: Astroprint.)
- Валенцова 2016: Валенцова, М. *Народный календарь чехов и словаков. Этнолингвистический аспект*. Москва: Индрик. (Valentsova, M. *Narodnyi kalendar' chekhov i slovakov. Etnolingvisticheskiy aspekt*. Moskva: Indrik.)
- Водинчар 2019: Водинчар, Е. *Календарна обредност и идентичност у българите в Бесарабия*. София: Парадигма. (Vodinchar, E. *Kalendarna obrednost i identichnost u balgarite v Besarabia*. Sofia: Paradigma.)
- Георгиева 2015: Георгиева, С. *Българският преселнически говор в село Заря (Камчик), Украйна. Идиолекти. Речник*. Одеса: Астропринт. (Georgieva 2015: Georgieva, S. *Balgarskiyat preselnicheski govor v selo Zarya (Kamchik), Ukraina. Idiolekti. Rechnik*. Odesa: Astroprint.)
- Георгиева 2017: Георгиева, С. Народният календар на бесарабския българин: езиково-културно интерпретиране. Речник. – В: *Проглас*, № 1, с. 56 – 69. (Georgieva, S. *Narodniyat kalendar na besarabskiya balgarin: ezikovo-kulturno interpretirane. Rechnik*. – In: *Proglas*, № 1, pp. 56 – 69.)
- Георгиева 2018: Георгиева, С. (Не)познатият език: Коледа при бесарабските българи. – В: *Български език*, № 3, с. 81 – 97. (Georgieva, S. (Ne)poznatiyat ezik: Koleda pri besarabskite balgari. – In: *Balgarski ezik*, № 3, pp. 81 – 97.); <<http://www.balgarskiezik.eu/3-2018/Svetlana-Georgieva-81-97-full.pdf>>
- Георгиева 2019: Георгиева, С. (Не)познатият език: Гергьовден при бесарабските българи. – В: *Проглас*, № 1, с. 74 – 82. (Georgieva, S. (Ne)poznatiyat ezik: Gergyovden pri besarabskite balgari. – In: *Proglas*, № 1, pp. 74 – 82.)
- Георгиева 2020: Георгиева, С. (Не)познатият език: летните празници на българите от Южна Украйна. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Професор Любомир Андрейчин“*. Т. 2. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 102 – 109. (Georgieva, S. (Ne)poznatiyat ezik: letnite praznici na balgarite ot Yuzhna Ukraina. – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferenciya na Institutata za balgarski ezik „Profesor Lyubomir Andreychin“*. Т. 2. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 102 – 109.)
- Колесник 2001: Колесник, В. *Евгеновка (Арса). Ономастика. Говор. Словарь*. Одесса: Гермес. (Kolesnik 2001: Kolesnik, V. *Evgenovka (Arsa). Onomastika. Govor. Slovar'*. Odesa: Germes.)
- Колесник 2008: Колесник, В. *Говорът на българите в с. Криничное (Чушмелий), Бесарабия. Речник*. Одеса: Друк. (Kolesnik 2008: Kolesnik, V. *Govorat na balgarite v s. Krinichnoe (Chushmeliy), Besarabia. Rechnik*. Odesa: Druk.)

- Колесник, Георгієва 2016: Колесник, В., С. Георгієва. *Болгарські говірки Півдня України. Хрестоматія. Тексти*. Ізмаїл: ІРБІС. (Kolesnyk, Georgiieva 2016: Kolesnyk, V., S. Georgiieva. *Bolgars'ki govirky Pivdnia Ukraïny. Khrestomatiiia. Teksty*. Izmail: IRBIS.)
- Легурска, Китанова 2008: Легурска, П., М. Китанова. *Тематичен речник на термините на народния календар*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“. (Legurska, Kitanova 2008: Legurska, P., M. Kitanova. *Tematichen rechnik na terminite na narodniya kalendar*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“.)
- РНДКБ 2018: *Речник на народната духовна култура на българите*. София: Наука и изкуство. (*Rechnik na narodnata duhovna kultura na balgarite*. Sofia: Nauka i izkustvo.)
- Топалова 2009: Топалова, С. *Говорът на село Калчево, Болградско – Бесарабия. Речник*. Одеса: Друк. (Topalova 2009: Topalova, S. *Govorat na selo Kalchevo, Bolgradsko – Besarabia. Rechnik*. Odessa: Druk, 2009.)

**(UN)KNOWN LANGUAGE:  
AUTUMN HOLIDAYS OF BULGARIANS OF SOUTHERN UKRAINE**

**Svetlana Georgiieva  
Odesa I. I. Mechnikov National University**

sgeorgijevamitel@gmail.com

**20Abstract:** The article is a continuation of the year-long research of the author, in which an attempt of collecting and classifying the ethno-cultural vocabulary led to creation of the Ethno-linguistic Dictionary of the folk spiritual culture of Bulgarians in Ukraine. The terminology of the national calendar of Bulgarians of the diaspora is an expression of the national specificity of culture and in this sense its study is perspective within the emerging tendencies of the European mindset since the beginning of the XXI century. The article examines the collected lexical material as a corpus of folk terms of the cultural dialect related to the summer rituals of Bulgarians of southern Ukraine.

**Keywords:** *autumn customs and rituals, ethno-linguistics, Bulgarian cultural dialect, Bulgarian diaspora in Ukraine*

Svetlana Georgiieva  
Odesa I. I. Mechnikov National University  
24/26, Frantsuzky Blvd.  
Odesa 65015  
Ukraine